

# EUROOPAN KOMISSIO

## KOMISSION SUOSITUS,

annettu 27 päivänä marraskuuta 2013,

### haavoittuvassa asemassa olevia rikoksesta epäiltyjä ja syytettyjä koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä

(2013/C 378/02)

EUROOPAN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 292 artiklan,

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Tällä suosituksella on tarkoitus kannustaa jäsenvaltioita vahvistamaan kaikkien sellaisten epäiltyjen ja syytettyjen prosessuaalisia oikeuksia, jotka eivät ikänsä, psyykkisen tai fyysisen tilansa tai vammansa vuoksi pysty ymmärtämään rikosoikeudellista menettelyä ja osallistumaan siihen tehokkaasti, jäljempänä 'haavoittuvassa asemassa olevat'.
- (2) Tällä suosituksella on määrä vahvistaa jäsenvaltioiden luottamusta muiden jäsenvaltioiden rikosoikeudellisiin järjestelmiin vahvistamalla vähimmäissäännöt epäiltyjen ja syytettyjen prosessuaalisten oikeuksien suojelulle, ja se voi näin parantaa rikosasioissa annettujen päätösten vastavuoroista tunnustamista.
- (3) Tukholman ohjelmassa <sup>(1)</sup> painotetaan voimakkaasti yksilön oikeuksien vahvistamista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sen 2.4 kohdassa Eurooppa-neuvosto kehottaa komissiota tekemään ehdotuksia edeten vaiheittain <sup>(2)</sup> epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksien vahvistamisessa.
- (4) Tähän mennessä on hyväksytty kolme toimenpidettä, jotka ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU <sup>(3)</sup>, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU <sup>(4)</sup> ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU <sup>(5)</sup>.
- (5) Olisi katsottava, että tässä suosituksessa olevat viittaukset epäiltyihin tai syytettyihin, jotka on pidätetty tai jotka ovat menettäneet vapautensa, tarkoittavat kaikkia tilanteita, joissa epäilty tai syytetty rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä riistetään hänen vapautensa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettulla tavalla, siten kuin kyseistä määräystä tulkitaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.
- (6) On tärkeää, että rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyjen ja syytettyjen haavoittuvuus havaitaan ja tunnustetaan nopeasti. Tätä varten poliisi-, lainvalvonta- tai oikeusviranomaisten olisi tehtävä alustava arviointi. Toimivaltaisten viranomaisten olisi myös voitava pyytää riippumattonta asiantuntijaa selvittämään, kuinka haavoittuvassa asemassa henkilö on, mitkä ovat hänen tarpeensa ja ovatko jo toteutetut tai suunnitellut henkilöä koskevat toimenpiteet asianmukaisia.
- (7) Epäillyllä tai syytetyllä tai tämän avustajalla olisi oltava oikeus kansallisen lainsäädännön mukaisesti riitauttaa arviointi, joka koskee henkilön mahdollista haavoittuvuutta rikosoikeudellisissa menettelyissä, erityisesti, jos se huomattavasti estää tai rajoittaa henkilön perusoikeuksien toteutumista. Kyseiseen oikeuteen ei sisälly jäsenvaltioiden velvollisuutta säätää erityisestä muutoksenhakumenettelystä, erillisestä mekanismista tai valitusmenettelystä, jossa kyseinen laiminlyönti tai kieltäytyminen voidaan riitauttaa.
- (8) 'Lailisella edustajalla' tarkoitetaan henkilöä, joka edustaa haavoittuvassa olevan etuja ja valvoo tämän oikeudellisia asioita. Tällainen on esimerkiksi tuomioistuimen haavoittuvassa asemassa olevalle henkilölle määräämä edunvalvoja.
- (9) 'Sopivalla aikuisella' sukulaista tai haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön sosiaalisessa suhteessa olevaa henkilöä, joka todennäköisesti asioi viranomaisten kanssa ja mahdollistaa haavoittuvassa asemassa olevan henkilön prosessuaalisten oikeuksien toteutumisen.

<sup>(1)</sup> EUVL C 115, 4.5.2010, s. 1.

<sup>(2)</sup> EUVL C 295, 4.12.2009, s. 1.

<sup>(3)</sup> Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU, annettu 20 päivänä lokakuuta 2010, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 280, 26.10.2010, s. 1).

<sup>(4)</sup> Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU, annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 142, 1.6.2012, s. 1).

<sup>(5)</sup> Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU, annettu 22 päivänä lokakuuta 2013, oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin (EUVL L 294, 6.11.2013, s. 1).

- (10) Haavoittuvassa asemassa olevat tarvitsevat asianmukaista apua ja tukea rikosoikeudellisten menettelyjen aikana. Haavoittuvassa asemassa olevan epäillyn tai syytetyn lailliselle edustajalle tai sopivalle aikuiselle olisi tätä varten ilmoitettava mahdollisimman pian epäiltyä tai syytettyä koskevasta rikosoikeudellisesta menettelystä, syytteen luonteesta, prosessuaalisista oikeuksista ja käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista. Lailliselle edustajalle tai sopivalle aikuiselle olisi ilmoitettava mahdollisimman pian mahdollisesta vapaudenmenetyksestä ja syistä siihen, ellei se ole henkilön etujen vastaista.
- (11) Henkilöt, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, eivät pysty seuraamaan ja ymmärtämään rikosoikeudellisia menettelyjä. Jotta voidaan varmistaa, että heidän oikeutensa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin toteutuvat, heidän ei pitäisi voida luopua oikeudestaan avustajaan.
- (12) Jotta vapautensa menettäneiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilökohtainen koskemattomuus voidaan varmistaa, heidän olisi päästävä lääkärintarkastukseen, jossa arvioidaan, mikä on heidän yleinen kuntonsa ja ovatko heihin mahdollisesti kohdistettavat toimenpiteet sopu-  
soinnussa heidän kuntonsa kanssa.
- (13) Haavoittuvassa asemassa olevat eivät aina pysty ymmärtämään niiden poliisikuulustelujen sisältöä, joihin he joutuvat. Kuulustelun sisällön mahdollisen kiistämisen ja sen seurauksena kuulustelun tarpeettoman toistamisen välttämiseksi nämä kuulustelut olisi tallennettava audiovisuaalisin keinoin.
- (14) Haavoittuva asema ei saisi – kunkin tapauksen erityisolosuhteet huomioon ottaen – muodostaa estettä sille, että epäilty tai syytetty tutustuu toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevaan, kyseistä rikosasiaa koskevaan todistusaineistoon käyttäessään prosessuaalisia oikeuksiaan, jotta oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin toteutuisi.
- (15) Tätä suositusta sovelletaan haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, jotka ovat neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS<sup>(1)</sup> mukaisen luovuttamismenettelyn, jäljempänä 'eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva menettely', kohteena. Täytäntöönpanojäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten olisi sovellettava eurooppalaista pidätysmääräystä koskeviin menettelyihin tässä suosituksessa vahvistettuja prosessuaalisia oikeuksia.
- (16) Tämän suosituksen viittaukset asianmukaisesti toimenpiteisiin, joilla varmistetaan vammaisille tehokas oikeussuojakeinojen saatavuus, olisi ymmärrettävä vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 2006 yleissopimuksessa ja erityisesti sen 13 artiklassa määriteltyjen tavoitteiden valossa.
- (17) Jotta haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kanssa tekemisissä olevat työntekijät olisivat tietoisia näiden henkilöiden erityistarpeista, heille olisi annettava asianmukainen koulutus.
- (18) Tässä suosituksessa kunnioitetaan perusoikeuksia ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustettuja periaatteita. Tällä suosituksella pyritään erityisesti edistämään oikeutta vapauteen, oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeutta puolustukseen.
- (19) Jäsenvaltioiden olisi annettava komissiolle tiedoksi tämän suosituksen johdosta toteuttamansa toimenpiteet (36) kuukauden kuluessa sen tiedoksiantamisesta. Komission olisi seurattava ja arvioitava jäsenvaltioiden toteuttamia toimenpiteitä näiden tietojen perusteella.

## SUOSITTAA:

## 1 JAKSO

**KOHDE JA SOVELTAMISALA**

1. Tässä suosituksessa jäsenvaltioita kehoitetaan vahvistamaan haavoittuvassa asemassa olevien, rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden ja haavoittuvassa asemassa olevien, eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan menettelyn kohteena olevien henkilöiden tiettyjä prosessuaalisia oikeuksia.
2. Haavoittuvassa asemassa olevien erityisiä prosessuaalisia oikeuksia olisi sovellettava siitä lähtien, kun heitä epäillään rikoksesta. Näiden oikeuksien olisi oltava voimassa siihen saakka, kun menettelyt on saatettu päätökseen.
3. Haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt olisi otettava mukaan prosessuaalisten oikeuksiensa käyttämiseen etujensa mukaisesti ottaen huomioon heidän kykynsä ymmärtää menettelyä ja osallistua siihen tehokkaasti.

## 2 JAKSO

**HAAVOITTUVASSA ASEMASSA OLEVIEN OIKEUDET**

4. Haavoittuvassa asemassa olevien haavoittuvuus olisi havaittava ja tunnustettava nopeasti. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kaikki toimivaltaiset viranomaiset voivat turvautua riippumattoman asiantuntijan tekemään lääkärintarkastukseen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden havaitsemiseksi sekä heidän haavoittuvuutensa asteen ja heidän tarpeidensa määrittämiseksi. Tämä asiantuntija voi antaa perustellun lausunnon haavoittuvassa asemassa olevaa henkilöä koskevien, jo toteutettujen tai suunniteltujen toimenpiteiden asianmukaisuudesta.

<sup>(1)</sup> Neuvoston puitepäätös 2002/584/YOS, tehty 13 päivänä kesäkuuta 2002, eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisestä luovuttamismenettelystä (EYVL L 190, 18.7.2002, s. 1).

## 3 JAKSO

**HAAVOITTUVASSA ASEMASSA OLEVIEN OIKEUDET***Syrjintäkielto*

5. Haavoittuvassa asemassa olevat eivät saisi joutua minkäänlaisen kansallisessa lainsäädännössä tarkoitetun syrjinnän kohteeksi, kun he käyttävät tässä suosituksessa tarkoitettuja prosessuaalisia oikeuksiaan.
6. Haavoittuvassa asemassa oleville myönnettyjä prosessuaalisia oikeuksia olisi kunnioitettava koko rikosoikeudellisen menettelyn ajan ottaen huomioon heidän haavoittuvuutensa luonne ja aste.

*Haavoittuvuusolettama*

7. Jäsenvaltioiden olisi otettava käyttöön haavoittuvuusolettama, joka koskisi erityisesti henkilöitä, joilla on vakava psyykinen, älyllinen tai fyysinen vajavuus, aistivamma, mielisairaus tai kognitiivinen häiriö, joka estää heitä ymmärtämästä menettelyä ja osallistumasta siihen tehokkaasti.

*Tiedonsaantioikeus*

8. Vammaisten olisi saatava pyynnöstä tietoa prosessuaalisista oikeuksistaan saavutettavassa muodossa.
9. Haavoittuvassa asemassa olevalle ja tarvittaessa hänen lailliselle edustajalleen tai sopivalle aikuiselle olisi annettava tieto tässä suosituksessa tarkoitetuista erityisistä prosessuaalisista oikeuksista, erityisesti tiedonsaantioikeuteen liittyvistä oikeuksista, oikeudesta lääkintäapuun, oikeudesta oikeudelliseen avustajaan, yksityisyyden kunnioittamiseen ja tarvittaessa tutkintavankeuteen liittyvistä oikeuksista.
10. Haavoittuvassa asemassa olevan henkilön tai toimivaltaisten viranomaisten nimittämän laillisen edustajan tai sopivan aikuisen, joka avustaa henkilöä, olisi oltava läsnä poliisiaseamalla ja tuomioistuinkäsittelyissä.

*Oikeus käyttää oikeudellista avustajaa*

11. Jos haavoittuvassa asemassa oleva ei kykene ymmärtämään ja seuraamaan menettelyä, hänen ei pitäisi voida luopua direktiivin 2013/48/EU mukaisesta oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa.

*Oikeus lääkintäapuun*

12. Haavoittuvassa asemassa olevien olisi saatava systemaattisesti ja säännöllisesti lääkintäapua koko rikosoikeudellisen menettelyn ajan, jos he ovat menettäneet vapautensa.

*Kuulustelujen tallentaminen*

13. Haavoittuvassa asemassa olevien mahdollinen kuulusteleminen esitutkintavaiheessa olisi tallennettava audiovisuaalisessa muodossa.

*Vapaudenmenetys*

14. Jäsenvaltioiden olisi toteuttava kaikki mahdolliset toimet sen varmistamiseksi, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden vapaudenmenetys ennen tuomiota on viimeinen keino, oikeasuhteinen toimenpide ja tapahtuu haavoittuvassa asemassa olevan henkilön tarpeisiin soveltuvin edellytyksin. Asianmukaisia toimenpiteitä olisi toteutettava sen varmistamiseksi, että haavoittuvassa asemassa olevilla on pääsy kohtuulliseen majoitukseen, jossa otetaan huomioon heidän erityistarpeensa vapaudenmenetyksen yhteydessä.

*Yksityisyys*

15. Toimivaltaisten viranomaisten olisi toteutettava asianmukaisia toimenpiteitä haavoittuvassa asemassa olevien yksityisyyden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja henkilötietojen, kuten potilastietojen, suojaamiseksi koko rikosoikeudellisen menettelyn ajan.

*Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevat menettelyt*

16. Täytäntöönpanevan jäsenvaltion olisi varmistettava, että haavoittuvassa asemassa olevalla henkilöllä, joka on eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan menettelyn kohteena, on pidätyksen yhteydessä tässä suosituksessa tarkoitettujen prosessuaaliset oikeudet.

*Koulutus*

17. Haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskevissa rikosoikeudellisissa menettelyissä toimivaltaisten poliisi-, lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten olisi saatava erityistä koulutusta.

## 4 ARTIKLA

**SEURANTA**

18. Jäsenvaltioiden olisi annettava komissiolle tiedoksi tämän suosituksen johdosta toteuttamansa toimenpiteet viimeistään (36 kuukauden kuluttua sen tiedoksiantamisesta).

## 5 ARTIKLA

**LOPPUSÄÄNNÖKSET**

19. Tämä suositus on osoitettu jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 27 päivänä marraskuuta 2013.

*Komission puolesta*

Viviane REDING

*Varapuheenjohtaja*